

ТЕНДЕНЦІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Козіна Т.В., кандидат сільськогосподарських наук

e-mail: tana_olena@ukr.net

Подільський державний аграрно-технічний університет

У процесі свого розвитку людство поставило під загрозу існування природничих екологічних систем і природних комплексів, які являються необхідною умовою збереження біологічної різноманітності і екологічного балансу на планеті. Цей факт ставить під сумнів подальше існування самого людства. Традиційно в Україні природні заповідники і національні парки розглядаються, як найбільш сурові по режиму охорони природних територій.

Розвиток і удосконалення цих форм являється істотним фактором збереження екологічних систем у природному стані, пониження процесу скорочення біологічної різноманітності, підтримки екологічного балансу планети. Збереження природи і покращення якості оточуючого середовища являється пріоритетним напрямком діяльності держави і суспільства [1].

Заповідна справа є базою для природоохоронної діяльності людини, її теоретичних і практичних розробок, спрямованих на оптимізацію відносин людського суспільства і природи. Чим більше людина освоює поверхню нашої планети, тим більше зростає роль заповідників. Їх наукові, природоохоронні, освітницькі, просвітницькі, рекреаційні задачі нині значно ширші, ніж уявлялися раніше. Заповідна справа має планетарний характер і несе в собі суть збереження генетичної інформації біотичної природи, наукову й освітню базу, а також виховну й світоглядну [2].

Природно-заповідний фонд Хмельницької області є унікальним оселищем рідкісних видів, більшість з яких охороняються на міжнародному та європейському рівні і становлять особливу цінність за умов заповідання.

Основу природно-заповідного фонду Хмельницької області становлять об'єкти різних категорій: національні природні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища зі збереженням природних угруповань та ландшафтів. До окремої категорії можна віднести парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендрологічні парки, зоологічні парки та ботанічні сади. Такі об'єкти природно-заповідного фонду можуть створюватись на ділянках природного лісу чи лук з подальшим формуванням та поповненням колекцій рідкісних видів рослин та тварин регіону, рідкісних угруповань.

В парках створюються умови для відтворення та розмноження популяцій зникаючих та вразливих видів, що охороняються на національному та регіональному рівнях.

На сьогоднішній день в структурі природно-заповідного фонду області нараховується 522 об'єкти загальною площею 328493,48 га. З них ключовими об'єктами є:

- один з найбільших у Європі та найбільший в Україні національний природний парк «Подільські Товтри» загальною площею 261316 га. Територія

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОСЛИННИЦТВІ

IV ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ (10 травня 2021 р.)

парку займає повністю два адміністративних райони – Кам'янець-Подільський і Чемеровецький, частково Городоцький район, та складає 12,67% від загальної території Хмельницької області;

- національний природний парк «Мале Полісся» загальною площею 8762 га, який розташований на території Славутського та Ізяславського районів, та створений у 2013 році з метою збереження цінних природних комплексів та історико-культурних об'єктів східної частини Малого Полісся, що мають важливе природоохоронне, наукове, естетичне, рекреаційне та оздоровче значення.

Також, на території області розташований регіональний ландшафтний парк «Мальованка» загальною площею 16915,3 га.

Заповідними перлинами нашої області безперечно можна назвати: ландшафтний заказник «Совий яр», ботанічну пам'ятку природи «Товтра Самовита», гідрологічний заказник «Башта», геологічну пам'ятку природи «Смотрицький каньйон», геологічну пам'ятку природи «Печера Атлантида», ботанічний заказник «Черчецька Товтра», ландшафтний заказник «Циківський», гідрологічна пам'ятка природи «Озеро Святе», а також 2 водно-болотні угіддя міжнародного значення – «Бакотська затока» площею 1590 га та «Пониззя річки Смотрич» площею 1480 га, створені з метою охорони популяцій рідкісних водоплаваючих птахів.

Суть заповідної справи полягає в тому, щоб надати знання про роль і місце заповідних територій, про історію і стан заповідної справи в Україні й у світі; про закони заповідування і охорону заповідних територій; про природоохоронне, наукове і виховне значення Червоних книг; про проблеми збереження флори і фауни.

Заповідна справа ставить перед собою задачу виробити вміння ефективно використовувати матеріали заповідних територій різного рангу і категорій для наукового аналізу екологічних умов регіонів і прогнозування та моделювання екологічних ситуацій; для використання матеріалів заповідників та самі заповідні території для здійснення екологічної освіти та екологічного виховання населення, для природоохоронної діяльності [3].

Концепція розвитку заповідної справи передбачає зростання її суспільного значення для розвитку держави та для народу України, оптимізацію і розвиток системи територій та об'єктів природно-заповідного фонду з метою забезпечення охорони біологічного різноманіття, типових та унікальних ландшафтів України, сприяння підтриманню екологічної рівноваги на її території, зміцнення бази для проведення моніторингу навколишнього природного середовища, наукових досліджень, екологічного та патріотичного виховання громадян.

Важливе значення в реалізації завдань охорони біорізноманітності фіто- й зообіоти належить заповідним територіям. Однак, складна історія формування природно-заповідного фонду країни, зміни статусу природоохоронних територій у минулому, значна трансформованість природних екосистем унаслідок інтенсивної господарської діяльності, формування природно-заповідного фонду країни в умовах високої щільності населення, а відтак значної трансформованості її природних комплексів тощо [4].

Крім того, розвиток концепцій збереження біорізноманіття, зумовлює необхідність дещо по-новому подивитися на роль територій природно-заповідного фонду в системі охорони природи.

Саме тому, ідея збереження біорізноманітності, як фундаментальної властивості живого, що зумовлена природними механізмами еволюції, спричинить необхідність обґрунтування нових підходів до реалізації практичних засад охорони природи, які забезпечили б збереження певної сталості умов середовища, за яких відбувається еволюція біоти за неминучого нині зростання антропогенного тиску на довкілля й подальшої трансформації ландшафтів. Зокрема, залучення поряд із заповідними територіями до системи охоронюваних територій і земель, на яких відбувається господарська діяльність.

Список використаної літератури

1. Герасименко Я. Правова охорона природно-заповідного фонду України. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 266-271.
2. Байдіков А. Ю. Природно-заповідний фонд – шлях виховання патріотизму та екологічної культури. *Географія*. 2010. № 7. С. 29-30.
3. Акімов А.А. Природно-заповідна справа: роль національної академії наук України. *Вісник НАН України*. 2012. № 5. С. 65-67.
4. Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє», присвяченої 20-річчю природного заповідника «Медобори» (сmt. Гримаїлів, 26-28 травня 2010 р.)*. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2010. 944 с.